

SLOHOVÁ VÝCHOVA

- je súčasťou gramatiky
- **je sústavné a cieľavedomé rozvíjanie zručností a návykov v celom štylistickom procese tvorenia jazykových prejavov**
- opiera sa o vednú disciplínu – **štylistiku**
- významne sa podieľa na rozvíjaní reči a myslenia a na rozvoji tvorivej fantázie žiaka
- jej obsahom je tvorenie súvislých prejavov a vhodný výber jazykových prostriedkov
- rozvíja ústny i písomný prejav
- **zaoberá sa jazykovými štýlmi a slohovými postupmi**

Jazykové štýly

- **jazykový štýl je spôsob, akým vyberáme a usporadúvame jazykové prostriedky (slová, vety) v jazykových prejavoch.**

Rozdelenie jazykových štýlov:

Jazykové štýly	dorozumievacie	súkromného styku	1. hovorový
		verejného styku	2. náučný
			3. administratívny
			4. publicistický
			5. rečnícky
	(má navyše estetickú funkciu)		6. umelecký

Charakteristika jazykových štýlov:

jazykový štýl	vlastnosti	jazykové prostriedky	mimojazykové prostriedky	slohové útvary (žánre)
1. hovorový (domáce prostredie, rozhovory s priateľmi)	ústny, súkromný, expresívny, situačný	hovorové, slangové a nárečové slová, skratkové a značkové slová, citovo zafarbené slová, nespisovná výslovnosť, krátke a často nedokončené vety	výrazná intonácia a široké využívanie prozodických vlastností reči, mimika, gestikulácia	rozprávanie, dialóg, spoločenská komunikácia, súkromný list

<p>2. náučný (vedecké a vzdelávacie prostredie)</p>	<p>písomný, pojmový, monologický, verejný</p>	<p>odborné názvy, cudzie termíny, zložité vetné konštrukcie, abstraktné pojmy, trpný rod, prídavné</p>	<p>grafické členenie textu, grafy, schémy, vzorce, tabuľky</p>	<p>výklad, štúdia, rozprava, odborný opis, posudok, esej, úvaha, referát</p>
<p>3. administratívny (úradný styk)</p>	<p>písomný, vecný, stručný, adresný, neutrálny, heslovitý, verejný</p>	<p>knižné a odborné názvy, skratky a značky, prevaha menných slovných druhov, ustálené pojmy</p>	<p>ustálená forma, predtlača a formuláre</p>	<p>úradný list, zápisnica, žiadosť, objednávka, poštové tlačivá</p>
<p>4. publicistický (texty v médiách, novinách, časopisoch...)</p>	<p>písomný i ústny, verejný, aktuálny, variabilný</p>	<p>odborné názvy - žurnalizmy, skratky a značky, metafora, frazeologizmy, módné slová, klišé</p>	<p>grafické členenie textu</p>	<p>správa, oznam, reportáž, úvodník, komentár, recenzia, interview, glosa, fejtón</p>
<p>5. rečnícky (slávnostné, verejné prejavy)</p>	<p>ústny, verejný, adresný, sugestívny</p>	<p>zrozumiteľné termíny, jednoduché vety a súvetia, otázky, zvolania, metafora</p>	<p>výrazná intonácia, využívanie prozodických vlastností, správna výslovnosť, úzky kontakt s poslucháčmi, gestá, mimika</p>	<p>prednáška, referát, slávnostný prejav, politický prejav, príhovor</p>
<p>6. umelecký (umelecké texty v poézii, próze a dráme)</p>	<p>ústny i písomný, expresívny-citovo zafarbený, obrazný, subjektívny</p>	<p>všetky slová slovnej zásoby, metafora, nedodržiavanie spisovnej normy</p>	<p>grafické členenie textu, bohatá interpunkcia, v ústnom prejave gestá, mimika, starostlivá intonácia a výslovnosť</p>	<p>pieseň, báseň, poviedka, novela, román, rozprávka, povesť, báj, bájka, aforizmus, divadelná hra, televízna inscenácia, film</p>

SLOHOVÉ POSTUPY a útvary

- **slohový postup** je spôsob, akým vyberáme a usporadúvame obsahové (tematické) prvky pri výstavbe jazykového prejavu.
- **slohový útvar** (žáner) je konkrétny, uzavretý, hotový jazykový celok, v ktorom sa využil niektorý zo slohových postupov.

SLOHOVÝ POSTUP	obsah	využitý jazykový štýl	slohový útvar (konkrétne vec!)
1. INFORMAČNÝ	stručné údaje, výpočet údajov a faktov	Náučný, publicistický, administratívny.	oznámenie, správa , hlásenie, pozvánka, plagát, inzerát, reklama, žiadosť, telegram, list , zápisnica, protokol, rozhovor, tlačivá, výťah a osnova
2. ROZPRÁVACÍ	príbehy, udalosti, zážitky v časovej postupnosti, úvod – jadro (= zápleтка – zauzľovanie – vyvrcholenie – rozuzlenie) - záver	Hovorový, publicistický, umelecký.	rozprávanie , rozprávka, bájka, balada, povesť, poviedka, novela, román, fejtón,
3. OPISNÝ	vecné vzťahy, vonkajšie znaky, vlastnosti, výrobný a pracovný postup	Publicistický.	a) <u>jednoduchý opis</u> (= statický, dynamický) b) <u>odborný opis</u> , c) <u>umelecký opis</u> , charakteristika postavy: a) priama = vonkajšia; b) nepriama = vnútorná, karikatúra, posudok, životopis , reportáž
4. VÝKLADOVÝ	vnútorné vzťahy príčinné a dôsledkové, hodnotenie a vlastné názory	Rečnícky, náučný, publicistický, umelecký, hovorový.	odborný výklad , vysvetlenie, prednáška, referát , kritika, recenzia, komentár, diskusný príspevok, úvodník, prejav, kázeň, jednoduchá a odborná úvaha, esej

Informačný SP

(uvádza fakty, údaje, informácie -odpovedá na otázky čo, kde, kedy, ako;
využíva číslovky, vlastné mená)

Útvary (žánre):

Oznámenie - stručne, výstižne informuje o budúcej udalosti. Čo, kde, kedy, o koľkej – sa stane! Poradie týchto okolností sa môže meniť. Tiež sa uvádza, kto a s kým bude podujatie organizovať. Oznámenie platí pre širokú verejnosť.

Správa - stručne, vecne, aktuálne, objektívne informuje o udalosti, ktorá sa už stala a o jej okolnostiach. Čo, kde, kedy, o koľkej – sa stalo! Poradie týchto okolností sa môže meniť.

Hlásenie - stručná služobná správa o vykonaní úlohy. Môže byť písomná aj ústna.

Pozvánka – je adresné (tlačené) oznámenie (lístok s grafickou úpravou), v ktorom žiadame alebo prosíme o účasť na chystanej akcii. Údaje: miesto, čas, program podujatia. Jej súčasťou je presná adresa pozývaného účastníka.

Plagát - vyvesené alebo nalepené verejné oznámenie (o koncerte, prednáške) v podobe papiera veľkých rozmerov, určené na upútanie pozornosti a propagáciu.

Inzerát - platené oznámenie v tlači, v oznamovacích prostriedkoch, ktorým sa obyčajne niečo hľadá alebo ponúka na predaj, výmenu a pod. Platí sa za každé slovo.

Reklama – je verejné odporúčanie na zakúpenie nejakého produktu; prostriedkom reklamy sú letáky, billboardy, ale aj televízia a internet

Žiadosť – je úradný list (písomný), v ktorom podávateľ niečo žiada (žiadosť o byt, o prijatie do školy, zamestnania...). Je stručná. Uvádzajú sa v nej len dôvody, prečo niečo žiadame a zároveň i počet príloh (životopis, ...). Žiadosť musí byť vlastnoručne podpísaná. Posielame ju poštou ako doporučený list.

Telegram - písomná správa, oznámenie poslané telegrafickou cestou (telegrafom); cez poštový úrad. Posiela sa na telegramovej blankete. Môže byť pozdravný, blahoprajný, sústrastný.

Súkromný list – je písomný prejav, ktorý adresujeme súkromnej osobe. Píšeme v ňom dôverné veci, ktoré sú listovým tajomstvom! Posielame ho v bielej obálke s adresou prijímateľa i odosielateľa.
(Úradný list = žiadosť, objednávka, korešpondenčný lístok, ...)

Zápisnica - písomný záznam o priebehu schôdze alebo o nejakom (súdnom) konaní, je to úradný zápis.

Protokol – úradný zápis o jednaní (súdnom, straníckom); zápisy o stálom pozorovaní

nejakého javu. Tiež kniha so sústavnými úradnými zápismi (napr. podacia kniha).

Rozhovor - rozprávanie, hovorenie, zhováranie sa dvoch alebo viacerých ľudí, vzájomná výmena poznatkov, mienok, debata; tiež **interview** = rozhovor novinára (obyčajne vo forme otázok a odpovedí) s osobou, ktorej výroky sa majú uverejniť v tlači.

Výt'ah – je krátky, stručný a výstižný výpis hlavných myšlienok článku. Zhustene vyjadruje jeho obsah v súvislom celku.

Osnova – je najstručnejší a najprehľadnejší záznam obsahu textu v bodoch.

Úradné tlačivá – **podací lístok** = je doklad o podaní doporučeného listu (poštové) – **poštová sprievodka** = tlačivo, sprevádza balík (poštovú zásielku) k adresátovi
– **poštová poukážka** = doklad o odoslaní peňazí k adresátovi

---

Rozprávací SP

(má vyrozprávať jedinečnú udalosť, príbeh v nejakej časovej postupnosti; využíva slovesá)

! Definície všetkých jeho útvarov (žánrov) sú zapracované v teórii literatúry!

Opisný SP

(má zachytiť **vlastnosti** predmetu, osoby; využíva prídavné mená)

Útvary (žánre):

OPIS

a) statický (jednoduchý): - opisuje objekt bez pohybu; je určený neodborníkovi
- výpočet vlastností opisovaného predmetu nazývame enumerácia

b) dynamický: - opisuje objekt v pohybe alebo popisuje nejakú činnosť (opis pracovného postupu, návod, recept...)
- je blízky rozprávaniu, využíva slovesá

c) odborný: - pracuje s objektom metodickým, vedeckým spôsobom a používa odbornú terminológiu; je určený odborníkovi

d) umelecký (náladový): - využíva umelecké jazykové prostriedky - poetizmy, trópy, figúry, atď.
- využíva sa v krásnej literatúre

CHARAKTERISTIKA (opisuje vlastnosti osoby)

1) vonkajšia charakteristika: - zachytáva výzor, vzhľad človeka (postavu, chôdzu, tvár, vlasy, hlas, oblečenie)

2) vnútorná charakteristika: - všíma si charakter, povahu osoby

a) priama charakteristika: - priamo pomenúva vlastnosti človeka

b) nepriama charakteristika: - zobrazuje vlastnosti človeka cez jeho správanie a konanie

Karikatúra - je to vlastne zvláštny druh charakteristiky, všíma si najmä záporné vlastnosti a slabosti, ktoré zveličuje až do humornej podoby
- má poukázať na isté črty, prípadne ich zosmiešniť

Posudok - zhodnotenie práce či lekárskeho stavu pracovníka; tiež odborné, znalecké posúdenie napr. rukopisu, odborných prác...

Životopis – uvádza v presnom časovom slede najdôležitejšie údaje o živote človeka
- obsahuje: meno a adresu osoby, dátum a miesto narodenia, sociálne pomery, školské vzdelanie, záujmy a schopnosti, doterajšie zamestnanie a funkcie, verejnú činnosť, zdravotný stav, plány do budúcnosti, vlastnoručný podpis a dátum spracovania

Reportáž – novinársky článok o zaujímavých miestach alebo udalostiach
- je to ich opis – umelecké spravodajstvo

Výkladový SP

(najzložitejší SP; sleduje vzťahy, súvislosti, vysvetľuje príčiny a ich následky; obsahuje množstvo odborných termínov a zložených súvetí)

- a) **jednoduchý** = populárny
- b) **zložitý** = vedecký

Útvary (žánre):

Výklad - vysvetľuje, objasňuje, poučuje o nejakom probléme, sprístupňuje poznatky
- má byť vecný (neosobný) a objektívny

Vysvetlenie - uvedenie podstatných okolností alebo príčin niečoho nie dosť jasného,
alebo nie dosť zrozumiteľného, oboznámenie sa so zmyslom niečoho

Prednáška – verejný prejav náučného charakteru k väčšiemu publiku; vedecká,
Literárna; výklad učiteľa

Referát - stručne, pomocou základných faktov, uvádza poslucháča do danej
Problematiky; tiež politická alebo odborná prednáška

Kritika – podrobné odborné posudzovanie, zhodnotenie, spochybnenie, vytknutie
nedostatkov
odborného (vedeckého) alebo umeleckého diela

Recenzia – písomné hodnotenie vedeckého alebo umeleckého diela; posudzuje jeho
kvalitu, prednosti aj nedostatky (kniha, hudba, počítačová hra, film, atď.)

Komentár - očami autora hodnotí väčšinou udalosti zo života spoločnosti, hľadá jej
príčiny, vysvetlenie, skúša predpovedať následky

Diskusný príspevok - je vyjadrenie názoru jednotlivca na niečo, alebo doplnením toho,
čo už odznelo;
- využíva sa v pracovnej komunikácii (na schôdzach, zasadnutiach,
na vyučovacej hodine, na rôznych konferenciách,...)

Úvodník - článok na prvej strane novín alebo na začiatku časopisu, venovaný nejakej
významnej udalosti, rozoberajúci nejaký zásadný problém

Prejav – reč určená verejnosti; slávnostný, smútočný, politický...

Kázeň - náboženská, mravoučná a poučná reč prednesená obyčajne kňazom na
kazateľnici pri bohoslužbách

Úvaha - zamýšľa sa, uvažuje, hľadá príčiny problémov a ich riešenia, argumentuje
- je subjektívna, môže používať umelecké prostriedky
- používa opytovacie vety, na ktoré si následne odpovedá; tiež častice áno, nie
- delí sa na úvod (vzbudenie záujmu), jadro (vlastné hodnotenie problému),
záver (dokázanie svojich tvrdení)
- rozdelenie: jednoduchá, odborná

Esej – literárny útvar, úvaha, ktorá sa zaujímavo, príťažlivo a často s vtipom zamýšľa
nad odbornými, kultúrnymi i spoločenskými problémami, využívajúc umelecký
štýl